

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

FORMATION OF THE FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS PEDAGOGICAL SKILLS BY MEANS OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES

У статті розглянуто роль інтерактивних технологій у підготовці майбутніх учителів початкової школи. Виділено вимоги до інноваційних технологій: бути науковими, процесуально-описовими, процесуально-діючими. Проаналізовано роль педагогічної майстерності вчителя початкової школи та вимоги до них: володіти технікою роботи з молодшими школярами, педагогічним тактом; вміти враховувати психолого-педагогічні особливості дітей, їхні інтереси, уподобання; володіти педагогічними технологіями.

Деталізовано суперечності, які існують у підготовці майбутніх учителів початкової школи між: низьким рівнем педагогічної майстерності випускників ЗВО та зростаючими вимогами до фахівців; вимогами до професійної компетентності вчителя та недостатньою практичною підготовкою студентів щодо застосування інноваційних педагогічних технологій; різноманітністю шляхів використання інновацій в освітньому процесі та їх впровадженням у такий процес. Серед інноваційних технологій виділено інформаційно-комунікаційні; проблемно-орієнтовані й ігрові. Особлива увага звернена на формування комп'ютерної грамотності та роль інформаційного середовища.

Обґрунтовано педагогічні умови формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи з використанням інноваційних технологій: забезпечення формування мотивації майбутніх учителів початкової школи до використання інноваційних технологій, удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів під час проходження педагогічної практики з використанням ігрових технологій; організацію освітнього процесу на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та студентів.

Ключові слова: майбутні вчителі початкової школи, інноваційні технології, засоби інноваційних технологій, педагогічні умови, інформаційне середовище.

The role of interactive technologies in the preparation of future primary school teachers is considered in the article. The issue is considered on the basis of the modern pedagogical paradigm. The requirements for innovative technologies are highlighted: to be scientific; procedural descriptive; procedural and acting. The role of pedagogical skill of elementary school teacher and requirements for them are considered: to have the technique of working with the younger students and pedagogical tact; to be able to take into account the psychological and pedagogical features of children, their interests, preferences; to possess pedagogical technologies.

The contradictions that exist in the preparation of future elementary school teachers are detailed between: the low level of pedagogical skills of higher education institutions graduates and the increasing requirements for specialists; requirements for the professional competence of teachers and insufficient practical training of students to apply innovative pedagogical technologies; the variety of ways of using innovations in the educational process and their implementation in such process. Among the innovative technologies, informational and communicational are highlighted; problem-oriented and gaming. Particular attention is paid to the formation of computer literacy and the role of the information environment.

The pedagogical conditions for the formation of future primary school teachers pedagogical skills using innovative technologies are substantiated: ensuring the formation of future primary school teachers motivation to use innovative technologies, improving the professional training of future teachers in the course of pedagogical practice in the use of technology; organization of educational process on the basis of subject-subjective interaction between teacher and students.

Key words: future elementary school teachers, innovative technologies, means of innovative technologies, pedagogical conditions, information environment.

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-2.23>

Маковійчук О.В.,

канд. пед. наук,
асистент кафедри педагогіки
та методики початкової освіти
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний розвиток освіти висуває нові вимоги до фахівців: сформованість професійної компетентності, удосконалення змісту навчальних дисциплін; застосування сучасних методів і технологій навчання. Інноваційні технології дедалі більше використовуються в освітньому процесі в середній загальноосвітній школі. Відповідно до цього потрібно готувати і майбутніх учителів. Це стало вимогою часу, тому що: інтенсифікує освітній процес, підвищує якість підготовки майбутніх учителів, сприяє підвищенню інтересу до сучасних засобів навчання. Інноваційні технології представлені такими їх видами, як: ігрові, інформаційно-комунікаційні, проєктні, проблемні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Досліджуючи питання про інноваційні технології,

ми опиралися на праці М. Кларіна, за якими педагогічна технологія має бути: науковою, процесуально-описовою, процесуально-діючою, легко відтворювальною [5]. Однією з умов є можливість доступності для інших викладачів, тобто відповідність принципу повторювальності. Проблему формування педагогічної майстерності на основі інноваційних технологій вивчала низка науковців: зміст, структуру професійної майстерності вчителя розглядали Є. Барбіна, Н. Бодруг, І. Зязюн, О. Лавріненко, О. Мірошник, Н. Теличко та ін.; зв'язок педагогічної майстерності з упровадженням інновацій – М. Жалдак, І. Зимня, О. Овчарук, О. Романишина, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Хуторської та ін. Але проблема впливу інновацій на якість підготовки майбутніх учителів ще не розв'язана.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасній педагогічній науці недостатньо розроблена проблема впровадження інноваційних технологій у формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи. Актуальність теми впливає зі значення початкової освіти у майбутньому професійному становленні фахівця.

Метою статті було обрано визначення основних шляхів підвищення якості підготовки майбутніх учителів початкової школи засобами інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи є важливою, оскільки саме в молодших класах закладаються основи формування майбутніх фахівців, і від якості цих основ залежить майбутнє нашої держави. Тому таким важливим є питання підготовки майбутніх учителів початкової школи. Аналіз наукових праць дозволив виявити низку суперечностей, усунувши які, можна підвищити якість підготовки вчителів початкової школи. До таких суперечностей Н. Бодруг [2], і ми у цьому її підтримуємо, віднесла суперечності між:

- низьким рівнем педагогічної майстерності випускників ЗВО та зростаючими вимогами до фахівців;

- вимогами до професійної компетентності вчителя та недостатньою практичною підготовкою студентів застосування інноваційних педагогічних технологій;

- різноманітністю шляхів використання інновацій в освітньому процесі та їх впровадженням у такий процес.

Наші дослідження були спрямовані на усунення цих суперечностей, що сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Завдання дослідження – формування педагогічної майстерності засобами інтерактивних технологій, а це означає: сформувати мету, мотивацію, потребу у використанні засобів інноваційних технологій навчання майбутніми вчителями початкової школи, забезпечити відповідний рівень знань, умінь, навичок у використанні засобів інноваційних технологій. За баченням Н. Бодруг [2], формування педагогічної майстерності у майбутніх учителів буде ефективним за умов, коли:

- 1) завдання, мета, зміст і форми організації діяльності будуть спрямовані на розвиток педагогічної рефлексії та застосування засобів інноваційних технологій;

- 2) студентам постійно надходитиме інформація про нові інноваційні технології, що забезпечуватиметься інформаційним середовищем;

- 3) буде правильно організоване проведення лекційних, практичних, семінарських занять, консультацій, педагогічної практики, самостійної

роботи студентів із використанням інноваційних технологій;

- 4) під час проходження студентами педагогічної практики будуть залучені учні до підготовки заходів на основі інноваційних технологій;

- 5) у студентів сформуються зовнішні та внутрішні потреби в інноваціях.

На основі проведених досліджень розглянемо підготовку майбутніх учителів початкової школи до впровадження інноваційних технологій в освітній процес із метою формування їхньої педагогічної майстерності.

Серед інноваційних технологій найбільш поширеними та перспективними є: модульні, проектні, інформаційно-комунікаційні, проблемно-орієнтовані, ігрові. Найбільший інтерес в учнів молодших класів викликають інформаційно-комунікаційні та ігрові технології. Дедалі більше уваги приділено інформаційно-комунікаційним технологіям. Відомо, що учні початкової школи практично ознайомлені з роботою на комп'ютері, тож не важко зацікавити їх використанням комп'ютерів на уроці або в післяурочний час.

У своїх працях Л. Макаренко розглядає комп'ютерну грамотність як складову частину професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи [6]. О. Пехота обґрунтувала концептуальні засади формування інформатичної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі навчання в закладі вищої освіти [8]. У навчальній діяльності вчителя початкових класів, пов'язаній із використанням інновацій, позитивний ефект дають комп'ютерна грамотність, засоби інформаційних технологій, комп'ютерні ігри, кросворди, рольові ігри тощо.

У процесі навчання у закладі вищої освіти майбутні вчителі початкової школи повинні оволодіти вищезазначеними вміннями. Це забезпечується вивченням таких дисциплін, як: вступ до спеціальності, педагогіка, історія педагогіки, педагогічна майстерність. Підготовка майбутніх учителів до використання інноваційних технологій проводиться на лекціях, семінарських заняттях під час проведення педагогічної практики. Кожна форма занять має свої особливості. Виділяємо такі види лекцій, які є альтернативою традиційній: лекція із запланованими помилками, проблемна лекція, лекція удвох, лекція-візуалізація, лекція-пресконференція, лекція-діалог [10, с. 56].

На прикладах семінарських заняттях практикуємо проведення тих форм інновацій, що розкривають рівень теоретичної підготовки студентів: брейн-рингу, каруселі, «кошика», групової дискусії, рольових і ділових ігор тощо.

Запропоновані інновації сприяють формуванню педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкової школи.

Педагогічна майстерність учителів початкової школи є однією зі складових частин професійної

Загальні показники сформованості педагогічної майстерності

Групи/кількість студентів	Етап контролю	Кількість студентів і рівні сформованості педагогічної майстерності						СП
		Високий		Середній		Низький		
		КС	%	КС	%	КС	%	
КГ / 58	ВК	10	17,24	20	34,48	28	48,28	3,7
	ПК	14	24,14	28	48,28	16	27,59	4,0
ЕГ / 57	ВК	10	17,54	21	36,84	26	45,61	3,7
	ПК	28	49,12	18	31,58	11	19,30	4,3

компетентності, адже для молодшого школяра вчитель – це людина, котрій він довіряє, відкриває всі свої секрети, просить поради, слухає і сприймає настанови. Вираз, який ми знайшли у працях Л. Нечепоренко: «Гірко буває спостерігати, як учні початкових класів приходять у середні класи ненавченими й погано вихованими, що буває тоді, коли вчитель початкової школи ні до чого позитивного не прагне, не знає вікових особливостей дітей, не усвідомлює свого історичного призначення» [7, с. 144].

За формулюванням І Зязюна, педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, яка забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. Такими якостями є: гуманізм, професійна компетентність, педагогічні здібності, педагогічний такт, педагогічна техніка тощо. Кожна з цих якостей особистості має свої особливості, що впливають на формування педагогічної майстерності. Гуманізм сприяє налагодженню відносин у системі вчитель – учні та батьки. Професійна компетентність забезпечує спрямованість на одержання професійних знань; педагогічні здібності забезпечують швидкість самовдосконалення самоосвіти та самоорганізації; педагогічна техніка дає змогу проявитися внутрішньому потенціалу вчителя [4].

Особливість такої майстерності вчителя початкової школи зумовлена тим, що він повинен: володіти технікою роботи з молодшими школярами, педагогічним тактом; враховувати психологопедагогічні особливості дітей, їхні інтереси, уподобання; володіти методикою впровадження інноваційних технологій, вміти налагоджувати довірливі взаємини з учнями та батьками.

З метою підвищення якості підготовки майбутнього вчителя початкової школи, спрямованості на формування педагогічної майстерності з використанням інноваційних технологій були визначені педагогічні умови, які базуються на використанні інноваційних технологій і сприяють цьому процесу. Під педагогічними умовами ми розуміємо фактори, що забезпечують ефективність навчального процесу. Такими умовами є: забезпечення формування мотивації до впровадження інновацій у навчальний процес; удосконалення змісту навчальних дисциплін введенням інновацій; поетапне формування педагогічної майстерності під

час педагогічної діяльності; створення суб'єкт-суб'єктних відносин на рівні викладач – студент.

Такий вибір педагогічних умов зумовлений тим, що формування педагогічної майстерності учителя початкової школи з використанням засобів інноваційних технологій забезпечує досягнення мети підготовки майбутніх учителів, формування мотивації до використання технологій, вироблення знань, умінь, навичок роботи в інформаційному середовищі, формування і розвиток педагогічних здібностей [1–3].

У три етапи (констатувальний, формувальний і підсумковий) було проведено педагогічний експеримент на базі Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка і Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Загальна кількість студентів, які брали участь у експерименті, складала 115.

Зарезультатами діяльності студентів було визначено три рівні сформованості професійної майстерності випускників: високий, середній і низький.

Результати констатувального етапу дослідження показали, що традиційна технологія навчання не сприяє ефективному формуванню педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи. Тому необхідно було шукати шляхи підвищення якості підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Таким шляхом, як показали наші дослідження, є впровадження в навчальний процес інноваційних технологій.

На формувальному етапі визначалася ефективність поданих вище педагогічних умов формування педагогічної майстерності майбутніх випускників закладів вищої освіти (табл. 1).

Результати формувального експерименту показують, що в ЕГ у студентів динаміка є позитивною. На високому рівні після експерименту перебувало 49,12% студентів проти 17,54%, а на низькому рівні їх кількість зменшилася від 45,61% до 19,3%. У КГ достовірних змін не спостерігалось.

Висновки. Проаналізувавши стан сформованості педагогічної майстерності майбутніх учителів, ми дійшли таких висновків: традиційна технологія навчання не забезпечує достатній рівень сформованості педагогічної майстерності випускників закладу вищої освіти. Пошук шляхів під-

вищення якості підготовки студентів завершився вибором і апробацією педагогічних умов. Результати дослідження показали позитивну динаміку. Подальші дослідження спрямуємо на вивчення можливостей удосконалення процесу формування педагогічної майстерності шляхом впровадження особистісно-орієнтованого підходу в процес підготовки майбутніх учителів початкової школи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богданова І.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів на основі застосування інноваційних технологій : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 1998. 440 с.
2. Бодруг Н.А. Використання інтерактивних технологій формування педагогічної майстерності під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу. *Витоки педагогічної майстерності*. Полтава, 2014. Вип. 13. С. 54–58.
3. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. 2004 с.
4. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії : навчальний посібник. Київ : Вид-во Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
5. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта. *Педагогика*. 2000. № 7. С. 12–18.
6. Макаренко Л.Л. Комп'ютерна грамотність як складова професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 294 с.
7. Нечепоренко Л.С. Педагогічна майстерність : монографія. Харків : Вид. центр ХНУ, 2009. 276 с.
8. Пехота О.М., Старєва А.М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя : монографія. Миколаїв : «Іліон», 2005. 252 с.
9. Січкарук О.І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : навчально-методичний посібник. Київ : Таксон, 2006. 88 с.
10. Теличко Н.В. Тренінг формування основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкових класів : навчальний посібник. Тернопіль : «Вектор», 2013. 62 с.